

ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

Членство України в СОТ

Огляд зобов'язань

Київ 2015

ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

ЧЛЕНСТВО УКРАЇНИ В СОТ: ОГЛЯД ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Київ — 2015

Ця публікація підготовлена в рамках проекту «Торговельна політика й практика в Україні». Мета проекту — зміцнення спроможності України виконувати свої зобов'язання щодо членства у Світовій організації торгівлі.

Публікація містить інформацію, що може бути корисною для українських експортерів, дослідників, державних службовців, журналістів, а також для широкого кола читачів.

Проект реалізує Інститут економічних досліджень і політичних консультацій у співпраці з Міністерством економічного розвитку й торгівлі України та Національною радою торгівлі Швеції за фінансової підтримки Уряду Швеції.

Погляди та інтерпретації, представлені в цій публікації, не обов'язково відображають погляди Уряду Швеції та Уряду України.

Виконавець

ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

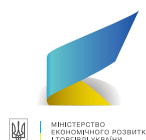
Фінансова підтримка

SWEDEN

Уряд Швеції

Бенефіціар проекту

Міністерство економічного розвитку
і торгівлі України

Виготовлення: ВД «АДЕФ-Україна»
www.adef.com.ua

ISBN 978-617-7393-01-5

© Інститут економічних досліджень
і політичних консультацій, 2015.

ЗМІСТ

Вступ	6
Основні етапи приєднання України до СОТ	7
Ввізні мита	8
Кількісні обмеження	12
Експортні мита	14
Субсидії та компенсаційні заходи в промисловості	16
Антидемпінгові, компенсаційні та захисні заходи	18
Технічні норми та стандарти	19
Санітарні та фітосанітарні заходи	21
Регулювання торгівлі послугами	22
Захист прав інтелектуальної власності	24
Прицип прозорості	26
Огляд зобов'язань у розрізі окремих галузей	28
Сільське господарство та харчова промисловість	28
Нехарчова промисловість	31
Сектор послуг	34

ПЕРЕЛІК АБРЕВІАТУР

ГАТС	Генеральна угода з торгівлі послугами
ГАТТ	Генеральна угода з тарифів та торгівлі
ПІВ	права інтелектуальної власності
РНС	режим найбільшого сприяння
СВП	сукупний вимір підтримки
СГ	сільське господарство
СКЗ	субсидії та компенсаційні заходи
СОТ	Світова організація торгівлі
СФЗ	санітарні та фітосанітарні заходи
США	Сполучені Штати Америки
ТБТ	технічні бар'єри в торгівлі
ТРИПС	Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності

ПЕРЕЛІК ТАБЛИЦЬ

Таблиця 1.

Порівняння РНС ставок ввізного мита в Україні та остаточних зв'язаних ставок відповідно до зобов'язань України..... 9

Таблиця 2.

Порівняння середньоарифметичних зв'язаних ставок ввізного мита окремих країн-членів СОТ та України 11

Таблиця 3.

Зміни ставок експортного мита відповідно до зобов'язань України перед СОТ 15

Таблиця 4.

Структура РНС ставок ввізних мит для сільськогосподарських товарів в Україні 29

Таблиця 5.

Структура РНС ставок ввізних мит для промислових товарів в Україні 32

Таблиця 6.

Галузеві зобов'язання України щодо торгівлі послугами 34

Таблиця 7.

Кількість чинних галузевих зобов'язань щодо торгівлі послугами 35

ВСТУП

Україна набула членства у Світовій організації торгівлі (СОТ) у 2008 році після понад чотирнадцяти років переговорів. Значення членства в цій організації неможливо переоцінити, бо правила СОТ є основою для міжнародної торгівлі. Станом на 30 листопада 2015 року організація налічує 162 члени, що відповідає понад 95% світової торгівлі.

Серед ключових завдань СОТ є контроль за виконанням угод і домовленостей пакета документів Уругвайського раунду переговорів (Додатки до Угоди про СОТ) та будь-яких майбутніх угод, які регулюють питання міжнародної торгівлі; проведення багатосторонніх торговельних переговорів і консультацій між зацікавленими країнами-членами з питань подальшої лібералізації торгівлі, врегулювання торговельних суперечок та проведення оглядів національної торговельної політики країн-членів СОТ; співробітництво з іншими міжнародними організаціями з питань, що стосуються функціонування світової торговельної системи.

Головна мета діяльності СОТ полягає в тому, щоб торговельні стосунки країн (та, відповідно, функціонування багатосторонньої торговельної системи) базувались на конкретних принципах, а саме:

- взаємне надання режиму найбільшого сприяння (РНС) у торгівлі, що означає відсутність дискримінації у застосуванні тарифів та інших регуляторних заходів щодо товарів та послуг, які походять із різних країн. Винятками з РНС є торгівля між учасниками регіональних торговельних угод та Генеральна система преференцій;
- взаємне надання національного режиму товарам та послугам іноземного походження, що означає на практиці відмову від дискримінації іноземних виробників на національному ринку на користь національних виробників;
- регулювання торгівлі переважно тарифними заходами;
- відмова від використання кількісних та інших обмежень торгівлі;
- прозорість торговельної політики;
- вирішення торговельних суперечок шляхом консультацій та переговорів.

Пакет домовленостей Уругвайського раунду нараховує більше 50-ти угод та інших домовленостей. Основними серед них є Марракеська Угода про створення СОТ та багатосторонні торговельні угоди про торгівлю товарами (ГАТТ), послугами (ГАТС) та про пов'язані з торгівлею аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС).

Інша частина документів Уругвайського раунду складається з рішень та декларацій міністрів-представників країн-членів СОТ, що стосуються широкого кола питань функціонування багатосторонньої торговельної системи та різних напрямків діяльності СОТ.

У цьому Огляді розглядаються зобов'язання України перед Світовою організацією торгівлі й зумовлені ними зміни національного торговельного режиму та політики щодо розвитку окремих галузей економіки.

ОСНОВНІ ЕТАПИ ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ ДО СОТ

Україна подала офіційну заявку про намір країни приєднатись до ГАТТ 30 листопада 1993 року. 17 грудня того ж року було сформовано Робочу групу з питань розгляду заявки про вступ України до ГАТТ, а вже 26 липня 1994 року Україна передала на розгляд Робочої групи Меморандум про зовнішньоторговельний режим.

За 14 років переговорів було проведено 17 офіційних засідань Робочої групи з розгляду заявки України про вступ до СОТ.

Протягом цього періоду було успішно проведено переговори з доступу до ринків товарів і послуг із 52-ма країнами-членами Робочої групи: Австралією, Аргентиною, Болгарією, Бразилією, В'єтнамом, Вірменією, Гватемалою, Гондурасом, Грузією, Домініканською Республікою, Еквадором, Естонією, Єгиптом, ЄС, Новою Зеландією, Державою Ізраїль, Індією, Індонезією, Ісландією, Канадою, Киргизстаном, КНР, Колумбією, Південною Кореєю, Кубою, Латвією, Литвою, Малайзією, Марокко, Мексикою, Молдовою, Монголією, Норвегією, Панамою, Парагваєм, Перу, Польщею, Румунією, Сальвадором, Словаччиною, Словенією, США, Таїландом, Тайванем, Туреччиною, Угорщиною, Уругваєм, Хорватією, Чехією, Швейцарією, Шрі-Ланка та Японією. Результати цих переговорів було зафіксовано у двосторон-

ніх протоколах про доступ до ринків товарів і послуг та відповідних домовленостях.

25 січня 2008 року відбулося останнє засідання країн-членів Робочої групи з питань розгляду заявки про вступ України до СОТ, на якому було схвалено Звіт Робочої групи, Консолідований розклад тарифів, Консолідований розклад послуг та подальші кроки щодо завершення технічного оформлення вступу України до СОТ.

5 лютого 2008 року на засіданні Генеральної Ради СОТ було підписано протокол щодо вступу України до СОТ.

10 квітня 2008 року Верховна Рада України ратифікувала цей протокол, і 16 травня Україна офіційно стала 152 країною-членом Світової організації торгівлі.

ВВІЗНІ МИТА

Ключовим завданням СОТ є поступова лібералізація торгівлі товарами шляхом послідовного зниження та зв'язування тарифів, про що країни-члени домовляються між собою в процесі багатосторонніх переговорів.

Зв'язування тарифів означає, що країни-члени зобов'язуються не запроваджувати ставки ввізних мит, які б перевищували встановлений рівень. Це зобов'язання фіксується в національному Розкладі тарифів країни, який є невід'ємною частиною правової системи СОТ.

Також у рамках СОТ діють галузеві ініціативи, які передбачають уніфіковане зниження або скасування ввізних мит для певних категорій товарів (тарифних ліній) усіма країнами-членами СОТ, що приєдналися до цих ініціатив. У більшості з них передбачено скасування імпортного мита (нульові ставки) на відповідні товари. Водночас, ініціативи щодо текстилю та хімічних товарів передбачають визначення зв'язаного рівня ввізних мит, а не їх скасування.

Варто зазначити, що зобов'язання України щодо граничної величини ставок ввізного мита незначно відрізнялись від рівня тарифного захи-

сту, який діяв на момент вступу країни до СОТ. Для великої кількості товарів ще у 2005 році Україна знизила ставки ввізного мита до рівня, який відповідає або є навіть нижчим порівняно з рівнем зв'язаних ставок. Водночас, для найбільш чутливих товарів, на які припадає суттєва частка імпорту, було збережено досить високі ставки імпортного мита до моменту набуття членства.¹

У цілому ж членство в СОТ означає порівняно невелику зміну середньоарифметичної ставки режиму нації найбільшого сприяння (РНС), але скорочення середньозваженої ставки мита є відчутним (див. Таблицю 1).

Таблиця 1. Порівняння РНС ставок ввізного мита в Україні та остаточно зв'язаних ставок відповідно до зобов'язань України

	Сільсько- господарські товари	Промислові товари	За всією номенклату- рою
Середньоарифметична РНС ставка на момент набуття членства в СОТ	13,8	4,4	6,5
Середньоарифметична остаточна зв'язана РНС ставка	10,9	5,0	5,8
Середньоарифметична РНС ставка у 2014 році	9,2	3,7	4,5

Джерело: *Tariff Profile: Ukraine*, www.wto.org; розрахунки ІЕД

Для сільськогосподарських продуктів вступ до СОТ означав зниження середньоарифметичної ставки РНС із 14% на момент вступу до СОТ до 11% остаточної зв'язаної ставки. Максимальні зв'язані ставки встановлені для цукру (50%) та соняшникової олії (30%).

Зниження ввізних мит для промислових товарів було порівняно меншим, ніж для сільського господарства. Для великої кількості категорій промислових товарів зв'язані ставки ввізного мита є навіть вищими порівняно

¹ Див. Членство України в СОТ: Огляд зобов'язань та коментарі до них / [Бураковський І.В., Кравчук В., Кузнецова А. та інш.] — К., 2008. — <http://www.ier.com.ua/ua/publications/books/?pid=1510>

з рівнем захисту, який був зафіксований на момент набуття членства країни в СОТ. Середньоарифметична остаточна зв'язана ставка ввізного мита на промислові товари становить 5%. Максимальна РНС ставка для промислових товарів сягає 25%.

Україна зобов'язалась приєднатися до галузевих ініціатив, які стосуються таких груп товарів, як: сталь, іграшки, деревина, кольорові метали, фармацевтичні препарати, папір, сільськогосподарська техніка, меблі, інформаційні технології, наукове, медичне обладнання, будівельна техніка, дистильовані спирти, хімічна продукція, текстиль та одяг, цивільна авіація.

Приведення ввізних мит у відповідність до рівня тарифів, передбачених більшістю ініціатив, відбулося одразу після вступу до СОТ. Винятком була ініціатива «цивільна авіація», до якої Україна приєдналась пізніше. З 2011 року було встановлено нульові ставки ввізного мита на всі товари, що підпадають під дію цієї Угоди. Ідеться про 355 товарних позицій, із яких дві є готовими літальними апаратами, а інші є сировиною та комплектуючими для виробництва та складання літальних апаратів.

Зобов'язання України щодо дистильованих спиртів передбачало збереження специфічної ненульової ставки тарифу на наступні три роки після вступу України до СОТ. Після завершення цього терміну Україна повинна була запровадити нульову ставку мита на товари, що відносяться до ініціативи «дистильовані спирти». Хоча ставку було знижено, вона залишилась більшою нульового рівня.

Перехідні періоди, тобто поступове зниження імпорتنих мит за певними правилами, було встановлено для декількох груп товарів, у тому числі, для окремих видів м'яса, риби, насіння, алкогольних напоїв, полімерних матеріалів та гуми, металів, меблів, а також продукції машинобудування, зокрема окремих видів транспортних засобів. У цілому такі періоди було визначено до 320 тарифних ліній, що становило близько 3% загальної товарної номенклатури України.

Максимальна тривалість перехідних періодів складала п'ять років до 2013 року, але переважна більшість закінчилась у 2010–2011 роках. Восени 2013 року було ухвалено Митний тариф, у якому врахували тарифні зобов'язання країни, які визначено в Протоколі про вступ України до СОТ. В основу Митного тарифу було покладено нову версію української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, побудовану на

основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів 2012 року й Комбінованої номенклатури Європейського Союзу.

Зв'язані ставки ввізних мит України є нижчими, ніж в окремих інших країнах-членах СОТ (див. Таблицю 2). Це пояснюється конкретними історичними особливостями приєднання цих країн до СОТ та відповідними міжнародними домовленостями.

Таблиця 2. Порівняння середньоарифметичних зв'язаних ставок ввізного мита окремих країн-членів СОТ та України

	<i>Сільськогосподарські товари</i>	<i>Промислові товари</i>	<i>За всією номенклатурою</i>
Аргентина	32,6	31,8	31,9
Австралія	3,5	11,0	10,0
Бразилія	35,4	30,8	31,4
Вірменія	14,7	7,6	8,5
Канада	17,5	5,3	6,9
Китай	15,8	9,1	10,0
Європейський Союз	13,7	3,9	5,2
Грузія	13,1	6,5	7,4
Киргизстан	12,6	6,7	7,5
Молдова	13,9	5,9	7,0
Росія	11,2	7,2	7,8
США	4,7	3,3	3,5
В'єтнам	18,5	10,4	11,4
Україна	10,9	5,0	5,8

Джерело: World Tariff Profile 2013. — www.wto.org

Одним із наслідків лібералізації імпорту внаслідок членства в СОТ є посилення конкуренції на внутрішньому ринку України, що є одним із стимулів до підвищення ефективності економіки в цілому та може призвести до подальшої зміни структури виробництва. Розширення пропозиції імпорتنих товарів та послуг на українському ринку позитивно впливає на добробут споживачів завдяки розширенню асортименту.

КІЛЬКІСНІ ОБМЕЖЕННЯ

Генеральна угода про тарифи та торгівлю (ГАТТ) забороняє застосовувати квоти, ліцензії на імпорту/експорт та будь-які інші заходи, що обмежують чи стримують торгівлю. Але при цьому за країнами-членами СОТ зберігається право використовувати як інструменти регулювання зовнішньої торгівлі мита, податки та інші відрахування.

У системі СОТ є кілька винятків із загального правила, що забороняє використання квот, а саме:

- Країни-члени мають право тимчасово забороняти чи обмежувати експорт для попередження чи усунення критичного дефіциту продовольства чи інших товарів, що є важливими для країни-експортера;
- Країни-члени мають право застосовувати заборону або обмеження імпорту чи експорту, якщо вони є необхідними для запровадження стандартів чи правил класифікації, сортування чи розповсюдження товарів у міжнародній торгівлі;
- Країни-члени мають право застосовувати обмеження імпорту на будь-які види продукції сільського господарства чи рибальства для реалізації заходів, що:
 - обмежують продаж та виробництво товарів, «подібних за споживчими якостями» із вітчизняними продуктами;
 - усувають тимчасовий надлишок подібних вітчизняних товарів шляхом пропонування надлишку певним групам внутрішніх споживачів безкоштовно або за цінами, нижчими від ринкових;
 - обмежують виробництво тваринної продукції, що прямо залежить від імпортованого товару, якщо внутрішнє виробництво цієї продукції є відносно несуттєвим.

Ці винятки гарантують країнам-членам СОТ, що імпорту продукції сільського господарства та рибальства не вплине на реалізацію державних програм щодо підтримки виробництва продукції сільського господарства чи рибальства. Країни, що застосовують такі заходи, мають уникати суттєвої зміни співвідношення імпорту та внутрішньо-

го виробництва відповідного товару. Варто також окремо зазначити, що країна-член СОТ зобов'язана публічно повідомляти про загальну кількість чи вартість товарів, які дозволяється імпортувати.

Крім того, ГАТТ містить положення, що дозволяють використовувати кількісні обмеження торгівлі в разі виникнення дефіциту платіжного балансу, який може загрожувати макроекономічній стабільності країни.

Україна також взяла зобов'язання скасувати й повторно не впроваджувати та не застосовувати кількісні обмеження на імпорту або інші нетарифні заходи, такі як ліцензування, заборони, дозволи, вимоги попереднього санкціонування та інші обмеження з подібним ефектом, використання яких не може бути обґрунтовано згідно з положеннями відповідної Угоди СОТ.

Україна також підтвердила, що з дати вступу до СОТ вимоги щодо ліцензування експорту та інші експортні обмеження й контроль, або будь-які заходи, що будуть запроваджені в майбутньому, застосовуватимуться у відповідності до правил СОТ.

З дати вступу до СОТ Україна зобов'язалась скасувати заборону на експорт брухту кольорових металів. Натомість у 2008 році було встановлено мито на рівні 30% із щорічним зниженням ставки на 3 відсоткових пункти до 15% (зниження мита було відстрочено, і в 2014 році воно становило 21%).

Україна також зобов'язалась скасувати обмеження на експорт зерна, дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння, крім золота, срібла та діамантів. Разом із тим, протягом свого членства в СОТ Україна використовувала практику визначення квоти на експорт зернових, зокрема у 2010–2011 маркетинговому році, щоб стримати зростання внутрішніх цін.

Україна зобов'язалась встановити тарифну квоту на цукор-сирець тростинний у розмірі 260 000 тонн із щорічним збільшенням її величини на 3 900 тонн. Кінцевий обсяг квоти було досягнуто й зафіксовано на рівні 267 800 тонн у 2010 році. У 2011 році відповідно до зобов'язань Кабінет Міністрів України ухвалив зміни до «Порядку розподілу тарифної квоти на ввезення в Україну цукру-сирцю з тростини», відповідно до яких затвердив порядок розподілу тарифних квот на ввезення цукру-сирцю з тростини на підставі методу «хто перший подав заявку на квоту, той перший її отримав».

Порядок застосування тарифних квот у рамках угоди про вільну торгівлю з Македонією не було змінено внаслідок членства України в СОТ.

Автоматичним результатом вступу України в СОТ стало скасування квот на прокат чорних металів, які раніше обмежували український експорт в ЄС.

ЕКСПОРТНІ МИТА

Відповідно до правил ГАТТ країни-члени СОТ можуть використовувати експортні мита як інструмент тарифного регулювання експорту. При цьому стягнення мита має здійснюватись у відповідності із принципом режиму найбільшого сприяння (РНС). Відповідно до цього принципу країна, що встановлює мито на експорт товарів у певний пункт призначення, повинна застосовувати мито за такими самими ставками, які визначено для експорту в усі інші пункти призначення.

Близько третини країн-членів СОТ стягують експортне мито, переважно на сировинні товари. Це здебільшого країни, що розвиваються, для яких характерний високий ступінь залежності від одного (сировинного) товару. Наявність у країні недостатньо розвиненого та неефективного переробного сектору часто використовується як обґрунтування для необхідності стягнення експортного мита з сировини. Країнам, що розвиваються, також надається багато інших винятків із правил та норм СОТ.

Більшість індустриальних країн мають двосторонні або регіональні домовленості, які забороняють застосовувати експортне мито. До того ж сільськогосподарське лобі в цих країнах всіляко протидіє оподаткуванню експорту сільгосппродукції.

Як правило, більшість країн використовують адвалорні ставки експортного мита, що спрощує їх порівняння та полегшує переговорний процес щодо подальшої тарифної лібералізації.

До моменту вступу України до СОТ вивізні мита застосовувалися лише до декількох видів товарів, зокрема, насіння олійних культур (соняшника, ріжю, льону), живої худоби, шкіряної сировини, брухту чорних і кольорових металів (див. Таблицю 3).

Таблиця 3. Зміни ставок експортного мита відповідно до зобов'язань України перед СОТ

Найменування товару	Ставка мита до вступу до СОТ	Ставка мита одразу після вступу до СОТ	Крок зменшення ставки	Кінцева ставка після вступу до СОТ
Насіння олійних культур	17%	16%	На 1% щорічно	10%
Жива велика рогата худоба	50%, 55% або 75% в залежності від виду худоби	50%	На 5% щорічно	10%
Шкірсировина	27% або 30% в залежності від виду худоби	30%	На 1% щорічно	20%
Брухт чорних металів	30 євро за тонну	25 євро за тонну	Перший рік зменшення до 18 євро за тонну; далі — щорічне зменшення на 1,6 євро	10 євро за тонну
Брухт кольорових металів	30 євро за тонну	30%	На 3% щорічно	15%

Джерела: Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур» № 2773-IV від 7 липня 2005 року, Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про вивізні (експортні) мита на живу худобу та шкіряну сировину» № 356-V від 16 листопада 2006 року, Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про вивізні (експортні) мита на відходи та брухт чорних металів» № 400-V від 30 листопада 2006 року, Закон України «Про ставки вивізного (експортного) мита на брухт легированих чорних металів, брухт кольорових металів та напівфабрикати з їх використанням» № 441-V від 13 грудня 2006 року, Звіт робочої групи з питань вступу України до СОТ (WT/ACC/UKR/152 від 25 січня 2008)

З дати вступу до СОТ Україна зобов'язалась не застосовувати обов'язкові мінімальні експортні ціни та знизити експортні митні тарифи на насіння

олійних культур, живу худобу, шкіри тварин, брухт чорних і кольорових металів (див. Таблицю 3). Водночас, експортне мито як інструмент тарифного регулювання може використовуватись Україною і в майбутньому.

Поступове зниження ставок вивізного мита покликане зробити українські товари більш привабливими для іноземних споживачів, що стимулюватиме національних виробників активізувати свою присутність на зовнішніх ринках.

СУБСИДІЇ ТА КОМПЕНСАЦІЙНІ ЗАХОДИ В ПРОМИСЛОВOSTІ

Питання несільськогосподарських субсидій регулюються Угодою про субсидії та компенсаційні заходи (Угода СКЗ), тоді як питання субсидій у сільському господарстві регулюються спеціальною Угодою про сільське господарство.

Відповідно до правил СОТ субсидію визначають як «фінансове сприяння уряду або іншого державного органу, яке надає перевагу». Субсидії включають прямі або потенційні грошові трансферти, податкові пільги, закупівлю товарів та послуг державою, квазіфіскальну діяльність та будь-яку іншу форму підтримки цін та доходів.

Угода СКЗ регулює адресні субсидії, тобто субсидії, які надаються підприємству, галузі, групі підприємств або галузей у країні або в адміністративній одиниці цієї країни.

Правилами СОТ заборонено або обмежено надання субсидій, які мають негативний вплив на торгівлю, оскільки вони спотворюють умови міжнародної конкуренції. Згідно з цими правилами субсидії, які уряд надає промисловості, поділяють на заборонені та такі, що дають підставу для застосування заходів.

До заборонених відносяться експортні субсидії та субсидії, покликані сприяти використанню вітчизняної продукції замість імпортованої.

СОТ визначає три типи шкоди, які можуть завдаватись субсидіями: шкода, що завдана субсидіями країни-експортера національній промисло-

вості країни-імпортера; шкода, що завдана експортерам-конкурентам, які змагаються за ринки в третій країні; шкода, що завдана експортерам внутрішніми субсидіями, які надаються країною-імпортером вітчизняній промисловості.

У випадку, якщо органами СОТ встановлено, що запроваджені субсидії завдають серйозної шкоди, такі субсидії повинні бути скасовані або їхній негативний вплив має бути усунутий. Інакше країни-імпортери можуть вдаватись до компенсаційних заходів, а саме до запровадження компенсаційного мита на імпорт із відповідної країни.

Якщо субсидія не завдає шкоди, то її використання не заборонено. Отже, членство в СОТ не означає автоматичне скасування субсидій. Однак воно дисциплінує державу у сфері надання державної підтримки.

У різні роки Україна практикувала надання субсидій різним галузям промисловості, зокрема суднобудівній, літакобудівній, космічній, автомобілебудівній, вуглевидобувній та іншим секторам промислового виробництва. Державна підтримка надавалась у різних формах, у тому числі, у вигляді прямих субсидій підприємствам, пільгових тарифів на транспортні послуги при експортних відвантаженнях, звільнення або відстрочки від сплати податків, митних зборів тощо. У 2005 році суттєву частину субсидій було скасовано, зокрема, це стосується звільнення від сплати ПДВ, митних зборів на імпорт тощо.

З дати приєднання до СОТ Україна зобов'язалась не використовувати заборонені субсидії. Промислові субсидії повинні надаватись відповідно до норм та вимог Угоди про СКЗ. Це покликане сприяти ефективному реформуванню економіки та державної політики підтримки, приведенню такої політики у відповідність із міжнародними вимогами.

Оскільки заборонені субсидії не використовувались у промисловості України на момент вступу до СОТ, не відбулось суттєвих негативних наслідків для промисловості внаслідок змін, яких зазнала система надання державної підтримки в Україні. Час від часу уряд України вдається до використання субсидій для підтримки підприємств різних галузей.

АНТИДЕМПІНГОВІ, КОМПЕНСАЦІЙНІ ТА ЗАХИСНІ ЗАХОДИ

Угодами СОТ встановлено правила, яких повинні дотримуватися країни при застосуванні заходів захисту від демпінгового або субсидованого імпорту, або зростання імпорту, що завдає серйозної шкоди національному виробництву.

Ініціатива щодо розслідування на предмет впровадження відповідних заходів може належати як урядові, так і національним виробникам, які звертаються з відповідним проханням. На практиці більшість розслідувань здійснюється саме на вимогу підприємців.

Угода СОТ про захисні заходи дозволяє країнам-імпортерам тимчасово (на термін, що не перевищує 8 років) обмежувати імпорт продукції шляхом підвищення тарифів або застосування кількісних обмежень. Такі захисні заходи можна застосовувати тільки у випадку встановлення того факту, що значне зростання імпорту завдало або загрожує завдати серйозної шкоди національним виробникам подібної або безпосередньо конкурентної продукції.

Країни-імпортери можуть також стягувати підвищене мито в разі встановлення фактів недобросовісної торговельної практики з боку іноземних виробників відповідно до Угоди про антидемпінгові заходи та Угоди про субсидії та компенсаційні заходи.

Правила СОТ стосуються двох видів недобросовісної торговельної практики: країни-імпортери можуть накладати антидемпінгове мито на ввезену продукцію, яка реалізується за демпінговими цінами, та запроваджувати компенсаційне мито на субсидований імпорт.

Якщо застосування захисних заходів у випадку різкого зростання імпорту вимагає доведення факту «серйозної шкоди», то для застосування компенсаційних або антидемпінгових мит важливо довести лише наявність матеріальної шкоди.

При розслідуванні випадків недобросовісної конкуренції важливо, щоб виробники, які звертаються із заявою, представляли щонайменше 25% загального виробництва такої продукції в країні.

Основні закони України щодо застосування антидемпінгових, компенсаційних та захисних заходів були прийняті в 1998 році. На момент вступу до СОТ вони переважно відповідали правилам СОТ. Після вступу до СОТ Україна внесла окремі зміни до відповідних законодавчих актів із метою наближення вказаних інструментів економічної політики до норм СОТ. Водночас, деякі положення цих законів ще потребують уточнення для забезпечення повної відповідності.

Оскільки чинні ще до вступу України до СОТ режими антидемпінгових, компенсаційних та захисних заходів уже переважно відповідали правилам та нормам цієї організації, виконання Україною своїх зобов'язань у цій частині суттєво не вплинуло на режим захисту національного товаровиробника.

ТЕХНІЧНІ НОРМИ ТА СТАНДАРТИ

Поступова лібералізація торговельного режиму в частині зменшення тарифних обмежень зумовила зростання уваги до нетарифних заходів регулювання торгівлі, серед яких провідне місце посідають технічні норми та стандарти.

Угода про технічні бар'єри в торгівлі (ТБТ) спрямована на мінімізацію торговельних перешкод, які виникають завдяки використанню технічних регламентів та стандартів, вимог до пакування та маркування, а також процедур оцінки відповідності товарів таким стандартам та вимогам.

В Угоді використовуються терміни «технічний регламент» для позначення стандартів, які є обов'язковими для дотримання, та «стандарт» для позначення стандартів, дотримання яких є добровільним.

Положення Угоди про ТБТ стосуються переважно стандартів продукції, а також методів обробки та виробництва лише у випадку, коли ці методи впливають на якість або інші характеристики продукції.

Відповідно до правил СОТ національні стандарти країни-члена мають бути визначені та застосовані у спосіб, що не створює зайвих обмежень для торгівлі, або спиратись на відповідні міжнародні стандарти.

У випадку, якщо міжнародні стандарти та рекомендації вважаються неефективними або невідповідними для досягнення національних цілей, або міжнародні стандарти для такого товару не існують, країни можуть використовувати власні стандарти, розроблені на основі наукової інформації та доказів. У цьому випадку країни-члени мають надати достатню можливість зацікавленим сторонам прокоментувати проекти стандартів та взяти до уваги їхні коментарі.

У сфері технічного регулювання Україна зобов'язалась надавати пріоритет використанню міжнародних стандартів як основи для національних стандартів, технічних регламентів та процедур оцінки відповідності.

Відповідно до зобов'язань України з дати вступу до СОТ усі чинні національні та регіональні (місцеві) стандарти стають добровільними, за винятком тих, на які є посилання або про які йдеться в технічних регламентах, розроблених для захисту інтересів національної безпеки держави, запобігання шахрайським діям, захисту здоров'я та життя людей, тварин, рослин та захисту навколишнього середовища тощо. Отже, формально Україна не застосовувала перехідних періодів при запровадженні положень Угоди про ТБТ.

З дати вступу до СОТ імпортована продукція, яка вимагає оцінки відповідності та для якої стандарти не було гармонізовано з міжнародними, мала розглядатись як така, що відповідає українським стандартам, якщо органи з оцінки відповідності, визнані в Україні, підтверджують її відповідність міжнародним стандартам. Україна визнає, коли це можливо, результати процедур оцінки відповідності інших країн-членів СОТ.

У рамках свого членства в СОТ Україна взяла зобов'язання зменшити число категорій продуктів, які підлягають обов'язковій сертифікації. За роки після набуття членства в СОТ Міністерство економічного розвитку й торгівлі суттєво скоротило Перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації. Натомість у країні поширюється практика підтвердження відповідності на основі декларацій виробника.

Отже, в Україні відбувся перехід до міжнародної системи технічного регулювання, що дозволяє знизити транзакційні видатки, сприяє розвитку торгівлі та, відповідно, пришвидшує економічне зростання. Водночас, країна зберігає право повноцінно захищати здоров'я та безпеку людей, життя тварин та рослин тощо, покладаючись на науково обґрунтовану інформацію та докази.

Для забезпечення дотримання стандартів у країні запроваджено систему ринкового нагляду, що передбачає постійне спостереження за відповідністю продукції на внутрішньому ринку технічним регламентам, повнотою і достовірністю інформації про таку продукцію, тощо.

САНІТАРНІ ТА ФІТОСАНІТАРНІ ЗАХОДИ

Угодою про застосування санітарних та фітосанітарних заходів (СФЗ) визначено правила застосування санітарних та фітосанітарних норм при імпорті сільськогосподарських продуктів.

Ці норми мають на меті захистити життя та здоров'я людей, тварин та рослин шляхом забезпечення безпеки харчових продуктів і попередження проникнення на територію країни хвороб тваринного та рослинного походження.

Це відрізняє санітарні та фітосанітарні заходи від технічних бар'єрів, які стосуються переважно питань національної безпеки, попередження недобросовісної практики та захисту довкілля, а також охорони здоров'я або безпеки людей, життя тварин чи рослин з цілями, відмінними від тих, за якими приймаються санітарні і фітосанітарні заходи.

Також, якщо Угода про ТБТ вимагає застосування стандартів на недискримінаційній основі до всіх імпортерів, застосування санітарних та фітосанітарних норм може залежати від рівня розповсюдження специфічних хвороб та шкідників та, відповідно, цілеспрямовано застосовуватись до продукції лише окремих країн-імпортерів.

Угода про СФЗ вимагає від країн-членів СОТ використовувати за основу своїх санітарних та фітосанітарних заходів міжнародні стандарти, рекомендації та інструкції Кодексу Аліментаріус, Міжнародного епізоотичного бюро та Міжнародної конвенції про захист рослин, а також брати участь у міжнародній гармонізації відповідних норм.

Водночас Угода надає країнам-членам необмежене право впроваджувати норми, які спрямовані на підвищення рівня захисту, якщо для цього є наукове обґрунтування та країна вважає, що вона потребує вищого рівня захисту в цьому конкретному випадку.

Згідно з Угодою про СФЗ країни СОТ не мають права застосувати санітарні та фітосанітарні норми у спосіб, який зумовлює невинуватену дискримінацію чи приховане обмеження торгівлі.

Членство в СОТ накладає на Україну зобов'язання реформувати систему санітарного та фітосанітарного контролю з тим, щоб привести її у відповідність до вимог СОТ та раціоналізувати повноваження своїх наглядових та контролюючих органів у цій галузі.

Україна взяла зобов'язання застосовувати лише ті максимальні ліміти залишків діючих речовин ветеринарних препаратів, гормонів росту, тощо, які ґрунтуються на стандартах, встановлених Кодексом Аліментаріус, відповідно до законів про ветеринарну медицину та безпеку харчових продуктів.

Отже, вступ України до СОТ не обмежив можливості країни захищати здоров'я або безпеку людей, життя тварин чи рослин, але дозволяє узгодити національну систему з міжнародними правилами і процедурами для усунення зайвих перешкод у торгівлі.

РЕГУЛЮВАННЯ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ

Принципи регулювання торгівлі послугами в рамках СОТ закріплено в Генеральній угоді про торгівлю послугами (ГАТС). Основу ГАТС складають система загальних правил; додатки, що охоплюють певні сектори або пов'язані з торгівлею питання, такі як пересування фізичних осіб; та конкретні зобов'язання, які є результатом багатосторонніх переговорів і дія яких обмежується певними секторами.

ГАТС стосується урядових заходів, що впливають на послуги, які надаються на комерційних засадах підприємствами як приватного, так і державного сектору.

Як і у випадку торгівлі товарами, ключовими принципами ГАТС є:

- режим найбільшого сприяння, який передбачає дотримання принципу недискримінації стосовно постачальників послуг з різних країн,

- національний режим, відповідно до якого країни не повинні ставитись до іноземних послуг та їхніх постачальників гірше, ніж до національних послуг та їхніх постачальників. На відміну від торгівлі товарами, де національний режим поширюється на всі товари, у торгівлі послугами країни вказують окремі сектори та умови, за яких буде застосовуватись національний режим. Ці зобов'язання містяться у так званому Розкладі поступок, що визначає послідовність відкриття та ступінь доступу до ринків послуг;
- прозоре, об'єктивне та раціональне регулювання секторів послуг.

Індивідуальні зобов'язання країни щодо рівня відкритості окремих секторів послуг формулюються в результаті переговорів і є зв'язаними, тобто можуть бути змінені тільки після переговорів із зацікавленими країнами-членами СОТ.

Зобов'язання країни може бути горизонтальним, тобто стосуватися усіх видів послуг, або секторальними, тобто специфічними для кожного виду діяльності. Зобов'язання також можуть бути різними для різних способів здійснення (надання) міжнародних операцій у сфері послуг.

Секретаріат СОТ розділив усю сферу послуг на 12 основних секторів: бізнесові послуги, зв'язок, будівельні та інженерні послуги; послуги з розповсюдження; освітні послуги; охорона навколишнього середовища; фінансові послуги; охорона здоров'я та соціальні послуги; туристичні послуги; відпочинок, культура і спорт; транспорт; а також інші послуги.

Виділяють чотири способи здійснення міжнародних операцій у сфері послуг:

- транскордонне надання послуг (тобто з території однієї країни на територію будь-якої іншої країни),
- споживання за кордоном (споживачі однієї країни-члена користуються послугами на території іншої країни-члена),
- комерційна присутність (іноземні компанії засновують дочірні підприємства та філії для надання послуг в іншій-країні),
- присутність фізичних осіб (індивіди приїждять до іншої країни для надання послуг).

Під час переговорів щодо членства в СОТ Україна взяла конкретні зобов'язання, що стосуються 11 ключових секторів та кількох інших видів послуг. Додаткові зобов'язання України стосуються деяких послуг зв'язку, морських транспортних послуг, послуг трубопровідного транспорту.

Україна домовилась із СОТ про те, що на виробництво та розповсюдження аудіо-, відео, кіно- та телевізійної продукції; послуги внутрішнього водного, залізничного та наземного сполучення та на послуги, пов'язані з комп'ютерними системами резервування квитків, не розповсюджується режим найбільшого сприяння.

Вступ до СОТ сприяє лібералізації торгівлі послугами, що, у свою чергу, посилює конкуренцію між їхніми постачальниками та, відповідно, сприяє підвищенню ефективності надання послуг та повнішому задоволенню потреб споживачів. Також розвиток ринків послуг призводить до усунення певних нетарифних бар'єрів у торгівлі товарами, наприклад, транспортних проблем. Таким чином, лібералізація торгівлі послугами внаслідок членства в СОТ сприяє зростанню обсягів зовнішньої торгівлі та економічному розвитку України.

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Питання ефективного захисту прав інтелектуальної власності (ПІВ) та боротьби з правопорушеннями у сфері захисту авторських та суміжних прав були одними з найбільш складних на шляху до членства України в СОТ. До таких питань належать: охорона програмного комп'ютерного забезпечення й баз даних, аудіовізуальної продукції, фармацевтичних препаратів, захист від недобросовісної конкуренції, охорона знаків для товарів і послуг. Найвищий рівень правопорушень спостерігався (і до певної міри зберігся досі) на ринку комп'ютерного забезпечення та аудіовізуальної продукції, що гальмує розвиток галузей економіки, пов'язаних із творчою та науковою діяльністю.

Об'єктом інтелектуальної власності вважаються набуті знання чи інформація, витвір мистецтва та літератури, винахід, суттєве вдосконалення процесу чи продукту, усе, що є результатом творчої, науково-дослідницької та винахідницької діяльності та надає його автору економічні, соціальні чи моральні переваги.

Оскільки інтелектуальна власність набуває все більшого значення в міжнародній торгівлі, виникла необхідність в уніфікації національного законодавства різних країн у сфері регулювання ПІВ, що стосується міжнародної торгівлі, відповідно до укладених міжнародних угод. Найважливішою такою угодою є Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС).

Угода ТРИПС встановлює мінімальні стандарти щодо захисту ПІВ та процедури й засоби примусового забезпечення їх застосування. Вона базується на основних чинних міжнародних конвенціях із прав інтелектуальної власності та включає більшість їхніх основних положень.

Положення Угоди стосуються таких ПІВ:

- патенти;
- авторське право та суміжні права;
- товарні знаки;
- промислові зразки;
- топологія (топографія) інтегральних схем;
- закрита інформація, включаючи комерційну таємницю;
- географічні зазначення, включаючи назви походження товару.

Відповідно до Угоди ТРИПС члени СОТ однаковою мірою повинні захищати ПІВ своїх громадян та громадян іноземних держав-членів СОТ на своїй території. Угода наголошує на необхідності підтримання певного балансу між захистом ПІВ, який має сприяти технологічним інноваціям та обміну технологіями, та забезпеченням зростання добробуту і виробників, і споживачів.

Угода ТРИПС відносить до авторського права й право оренди. Це означає, що автори комп'ютерних програм та виробники звукових записів повинні мати право забороняти комерційне використання своїх робіт. Таке ж ексклюзивне право застосовується і в кіноіндустрії, де комерційний рентний дохід призвів до розповсюдженого копіювання фільмів, зменшуючи потенційні доходи власників авторських прав.

Україна зобов'язалась повністю виконувати Угоду ТРІПС із дати вступу до СОТ без використання будь-яких перехідних періодів.

Приєднання України до Угоди ТРІПС дозволяє їй не тільки стати повноцінним учасником процесу розвитку системи міжнародного регулювання відповідної сфери, а й також посилити національну систему захисту прав інтелектуальної власності за умов посилення тенденцій інформатизації та інтелектуалізації економіки. Зрозуміло, що це сприяє розвитку тих галузей української економіки, що володіють достатнім для цього науковим і технологічним потенціалом.

ПРИЦИП ПРОЗОРОСТІ

Одним із головних принципів торговельної системи СОТ є прогнозованість і прозорість торговельної політики задля уникнення довільного запровадження бар'єрів у торгівлі. При цьому прозорість визначено як відкритість та прогнозованість торговельної політики і практики, та процесів, що їх визначають.

Підвищення прогнозованості й прозорості торговельної політики сприяє поліпшенню бізнес-клімату в країнах-членах СОТ.

Інтегральною частиною вимог щодо дотримання принципу прозорості є подання нотифікацій та обробка запитів. Вимога нотифікацій міститься в більшості з багатосторонніх угод СОТ, які визначають сфери торгівлі, що підлягають нотифікації.

Зокрема, відповідно до Рішення Міністрів СОТ заходи, що підлягають нотифікації включають:

- Тарифи та додаткові збори,
- Тарифні квоти,
- Кількісні обмеження імпорту та експорту,
- Нетарифні заходи (ліцензування та пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи),
- Правила щодо митної оцінки,

- Правила визначення країни походження,
- Державні закупівлі,
- Технічні бар'єри в торгівлі, санітарні та фітосанітарні заходи,
- Захисні заходи,
- Антидемпінгові заходи,
- Компенсаційні заходи,
- Торговельні аспекти захисту прав інтелектуальної власності,
- Експортні субсидії та державну підтримку в сільському господарстві та промисловості,
- Зони вільної торгівлі та митні союзи,
- Державні торговельні підприємства із спеціальними правами чи привілеями.

Україна взяла зобов'язання дотримуватись принципу прозорості після вступу до СОТ. За підготовку нотифікацій відповідає Відділ обробки запитів і нотифікацій та інформаційного забезпечення Управління співробітництва з СОТ у Міністерстві економічного розвитку та торгівлі.

Сектор нотифікацій та обробки запитів Департаменту доступу до ринків та взаємодії із СОТ Міністерства економічного розвитку й торгівлі України діє як:

- український орган нотифікацій за усіма угодами СОТ, за винятком нотифікацій відповідно до статті XVIII ГАТТ 1994 року;
- український пункт обробки запитів за угодами ТБТ/СФЗ;
- контактний пункт для подання інформації про статистику імпорту та мита, чинний митний тариф до інтегрованої бази даних СОТ (IDB WTO);
- інформаційний пункт СОТ для українських органів державної влади, бізнесу та громадських організацій.

ОГЛЯД ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У РОЗРІЗІ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ

Сільське господарство та харчова промисловість

Хоча Україна і є чистим експортером сільськогосподарської продукції, насамперед продукції рослинництва, саме питання захисту внутрішнього сільськогосподарського ринку та ринку продуктів харчування було одним із найскладніших під час переговорного процесу в рамках вступу до СОТ.

Питання сільського господарства регулюються СОТ на основі положень Угоди про сільське господарство (СГ). Ця угода не поширюється на рибу та рибопродукти, шкіру та шкірсировину, хутрову сировину, шовк-сирець, вовну та шерсть тварин, волокно бавовняне та льняне, а також на деякі інші сільськогосподарські товари.

Угода СГ встановлює зобов'язання, що стосуються питань доступу до відповідних ринків, внутрішньої підтримки вітчизняних виробників, субсидування експорту, а також санітарних та фітосанітарних заходів.

Внутрішня підтримка сільського господарства поділена на дві основні категорії: підтримка, що викривлює торгівлю (заходи «жовтої» скриньки), та заходи, які не спрямовані на підтримку обсягів виробництва та цін виробників (заходи «зеленої» скриньки). Якщо обсяги фінансування заходів «зеленої» скриньки обмежуються тільки можливостями бюджету держави, обсяги «жовтої скриньки» узгоджуються в процесі переговорів та не можуть перевищувати річного сукупного виміру підтримки (СВП), зафіксованого в зобов'язаннях держави.

СОТ допускає використання також мінімальних рівнів підтримки (*de minimis*), які за певних умов необхідно було б включити в розрахунок СВП країни на поточний період. Якщо така підтримка не перевищує 5-ти% від вартості відповідного сільськогосподарського товару, виробленого країною-членом СОТ упродовж відповідного року (продуктова підтримка), та 5-ти% від вартості загального сільськогосподарського виробництва країни-члена СОТ (непродуктова підтримка), — то ця підтримка не підлягає скороченню.

Членство в СОТ передбачає суттєве зниження середнього рівня тарифного захисту та зв'язування ввізних мит, а також майже повну заміну специфічних ставок ввізних мит на адвалорні (див. Таблицю 4).

Зниження тарифного захисту відбулось не шляхом широкого запровадження нульових ставок ввізних мит, а за рахунок суттєвого зменшення кількості так званих тарифних піків, тобто ставок ввізного мита, що значно перевищують середнє або граничне значення.

Таблиця 4. Структура РНС ставок ввізних мит для сільськогосподарських товарів в Україні

	На момент вступу до СОТ	Кінцеві зв'язані ставки
Тарифні лінії з нульовою ставкою (% від усіх тарифних ліній)	9,6	10,0
Тарифні лінії з адвалорними ставками (% від усіх тарифних ліній)	62,7	95,5
Середньоарифметична ставка ввізного мита ^a	13,84	11,16
Середньозважена ставка ввізного мита ^a	18,19	10,07
Мінімальна ставка	0,0	0,0
Максимальна ставка (лише для адвалорних ставок)	30,0	50,0
Міжнародні тарифні піки (% від усіх тарифних ліній) ^b	44,3	21,4
«Шумові» ставки (% від усіх тарифних ліній) ^c	5,2	2,8

Джерело: Митний тариф України на момент вступу у СОТ, Розклад тарифних зобов'язань України перед СОТ, оцінки Міністерства економіки України та USAID, оцінки ІЕД

Примітки:

a Розрахунки Міністерства економіки України та USAID на основі даних торгівлі 2004–2005 років

b Міжнародні тарифні піки визначаються як ставки, що перевищують 15%

c «Шумові» ставки — імпорتنі мита, величина яких коливається від 0% до 2%

Так, відповідно до зобов'язань частка нульових ставок у загальній номенклатурі продукції сільського господарства та харчової промисловості зберігається на рівні близько 10-ти%, тоді як кількість тарифних ліній, для яких ставки ввізного мита перевищували п'ятнадцять відсотків, знизилась після вступу до СОТ більш ніж удвічі — з 44% до 21% загальної кількості тарифних ліній.

Максимальні ставки імпортного мита встановлено для цукру (50%) та соняшникової олії (30%).

Перехідні періоди, тобто час, протягом якого мають поступово знижуватись ввізні мита на сільськогосподарську продукцію, було передбачено для 91 тарифної лінії, у тому числі, для окремих видів м'яса, насіння, продуктів переробки фруктів та овочів та алкогольних напоїв. Для м'яса тривалість перехідного періоду становила два роки — до 2010 року, для алкогольних напоїв — три роки до 2011 року.

З моменту набуття членства в СОТ Україна застосовує тарифну квоту на цукор-сирець тростинний. Обсяг тарифної квоти поступово зростає з 260 000 тонн на рік у 2008 році до 267 800 тонн у 2010 році, що є остаточною обсягом тарифної квоти.

У 2011 році відповідно до зобов'язань Кабінет Міністрів України ухвалив зміни до «Порядку розподілу тарифної квоти на ввезення в Україну цукру-сирцю з тростини», відповідно до яких затвердив порядок розподілу тарифних квот на ввезення цукру-сирцю з тростини на підставі методу «хто перший подав заявку на квоту, той перший її отримав». Водночас, тимчасово цей порядок є чинним лише до залишку тарифної квоти на імпорту цукру-сирцю з тростини в розмірі 7 800 тонн, оскільки в порядку визначено, що 260 тонн загального обсягу тарифної квоти до 1 січня 2019 року виділяється для Парагваю, відповідно до параграфа 35 Дохійської декларації та домовленостей, досягнутих у ході багатосторонніх переговорів із вступу України до СОТ стосовно повнішої інтеграції малих уразливих економік до багатосторонньої системи торгівлі.

Відповідно до зобов'язань України річний обсяг СВП встановлено на рівні 3043,4 млн. грн. Крім того, дозволено додатково витрачати на заходи «жовтої» скриньки до 5-ти% від річної вартості виробництва валової продукції сільського господарства. Протягом 2008–2013 років видатки на програми «жовтої» скриньки не перевищували максимального рівня СВП і, отже, відповідали зобов'язанням України перед СОТ.

Для дотримання зобов'язань перед СОТ країна потребує великих інвестицій у розбудову системи контролю якості та дотримання санітарних та фітосанітарних стандартів. Такі інвестиції входять до категорії «зеленої» скриньки заходів підтримки сільського господарства, фінансування яких СОТ не обмежує. Разом із тим, в Україні, традиційно, ці видатки є порівняно низькими.

Україна зобов'язалась не здійснювати субсидування експорту, а також не використовувати заходи внутрішньої цінової підтримки виробників.

Україна зобов'язалась не застосовувати обов'язкові мінімальні ціни на імпортовані продукти, у тому числі, й на цукор.

Нехарчова промисловість

Торгівля промисловими (несільськогосподарськими) товарами регулюється загальними правилами та нормами СОТ.

На момент вступу до СОТ регуляторне середовище роботи української промисловості вже переважно відповідало вимогам цієї організації. Як зазначалось, у 2005 році відбулося значне зниження рівня тарифного захисту, а до того протягом кількох років було скасовано більшість промислових субсидій, посилено охорону прав інтелектуальної власності тощо.

Відповідно до Розкладу тарифних зобов'язань України середньоарифметична зв'язана ставка ввізного мита на промислові товари є вищою, ніж та, що діяла в країні на момент вступу до СОТ (див. Таблицю 5). Також фактично не відбулось перегляду кількості тарифних ліній, які зв'язані на нульовому рівні. Залишилась незмінною максимальна ставка ввізного мита, що застосовується в Україні для промислових товарів.

Таблиця 5. Структура РНС ставок ввізних мит для промислових товарів в Україні

	На момент вступу до СОТ	Кінцеві зв'язані ставки
Тарифні лінії з нульовою ставкою (% від усіх тарифних ліній)	35,5	35,2
Тарифні лінії з адвалорними ставками (% від усіх тарифних ліній)	98,1	100,0
Середньоарифметична ставка ввізного мита ^a	4,40	4,85
Середньозважена ставка ввізних мит	6,11	4,77
Мінімальна ставка	0,0	0,0
Максимальна ставка	25,0	25,0
Міжнародні тарифні піки (% від усіх тарифних ліній) ^b	1,43	0,58
«Шумові» ставки (% від усіх тарифних ліній) ^c	10,6	3,4

Джерело: Митний тариф України станом на 1 січня 2008 року, Розклад тарифних зобов'язань України перед СОТ, оцінки ІЕД

Примітки:

a Розрахунок Міністерство економіки України та USAID на основі даних торгівлі 2004-2005 років

b Міжнародні тарифні піки визначаються як ставки, що перевищують 15%

c «Шумові» ставки — імпортні мита, величина яких коливається від 0% до 2%

Важливим позитивним зрушенням стало зменшення кількості так званих «шумових» ставок, тобто імпортних мит, величина яких коливається в межах від 0% до 2%, що не створює суттєвих торговельних бар'єрів, тобто незначною мірою захищає внутрішнього виробника, але вимагає додаткових трансакційних витрат як від імпортера, так і від уряду країни на адміністрування мита.

Помітне зниження ввізних мит відбулось лише для декількох секторів промисловості, а саме: деревообробна та паперова промисловість, кольорова металургія (виробництво міді), окремі галузі машинобудування (переважно транспортне машинобудування).

Для окремих промислових товарів було передбачено перехідні періоди зниження ввізних мит. Найдовші перехідні періоди — до 2013 року — було визначено для окремих категорій автомобілів, суден, а також продукції рибальства.

Важливим наслідком членства України в СОТ для промисловості є узгодження нетарифних заходів регулювання торгівлі, зокрема системи технічного регулювання, з міжнародними стандартами, що покликано сприяти зниженню трансакційних витрат (тобто витрат, пов'язаних із дотриманням відповідних норм, правил та процедур, оскільки відповідні вимоги для внутрішнього та зовнішнього ринку будуть однаковими).

Для металургійної промисловості важливим наслідком набуття Україною членства в СОТ є скасування кількісних обмежень на експорт прокату, які застосовував ЄС, який є одним із найбільших споживачів сталі у світі з порівняно високими цінами на продукцію та дуже зручною системою поставок для українських компаній, що є вигідним для України.

Також на металургію суттєвий вплив мало зобов'язання України поступово знизити вивізне мито на відходи і брухт чорних та кольорових металів.

Для хімічної промисловості вступ до СОТ означав приєднання України до галузевої ініціативи з хімії, яка передбачає уніфіковані зв'язані ввізні мита на певні категорії товарів хімічної галузі для всіх країн, які підписали відповідну ініціативу. Однак вплив був незначним, оскільки це одна з небагатьох ініціатив, де зв'язування відбувається на ненульовому рівні.

Для автомобільної промисловості членство в СОТ мало кілька наслідків. До вступу України до СОТ ставки ввізного мита на нові імпортні автомобілі становили 25% для легкових автомобілів та 20% для автобусів та вантажних автомашин, тоді як ввізне мито на імпортні комплектуючі складало 0%. Одразу після вступу України до СОТ було запроваджено зв'язані ставки мита на імпортні автомобілі на рівні 10% для легкових та вантажних автомобілів і 10-15% — для автобусів. Зобов'язання України також передбачали кількарічний перехідний період, протягом якого відбуватиметься подальше зниження ставок ввізного мита.

У рамках домовленостей з країнами-членами СОТ Україна також взяла на себе зобов'язання щодо скасування заборони ввезення на митну територію України транспортних засобів віком більше 8-ми років. Вод-

ночас, залишаються чинними високі ставки реєстраційного та акцизних зборів для автомобілів віком більше 8-ми років при першому перетині кордону України, що фактично зберігає певний рівень захисту внутрішнього ринку від імпорту вживаних автомобілів.

Сектор послуг

Зобов'язання України перед СОТ стосуються 11-ти ключових секторів послуг та кількох додаткових. По кожній підгалузі зобов'язання перелічені за чотирма способами здійснення операцій у сфері послуг.

Україна здебільшого зобов'язалась не використовувати обмеження доступу на ринок та національного режиму для іноземних постачальників послуг. Проте майже по всіх секторах послуг зобов'язання України стосовно присутності фізичних осіб є незв'язаними, тобто можуть бути змінені. До того ж, в'їзд і тимчасове перебування іноземного постачальника послуг в Україні вимагає отримання дозволу на тимчасове перебування або дозволу на працевлаштування.

Таблиця 6. Галузеві зобов'язання України щодо торгівлі послугами

Сектор	Кількість підгалузей, щодо яких дано зобов'язання
Бізнесові послуги	49
Зв'язок	16
Будівельні та інженерні послуги	7
Послуги з розповсюдження	5
Освітні послуги	5
Охорона навколишнього середовища	7
Фінансові послуги	19
Охорона здоров'я та соціальні послуги	3
Туристичні послуги	3
Відпочинок, культура і спорт	6
Транспортні послуги	25

Сектор	Кількість підгалузей, щодо яких дано зобов'язання
Інші	3
Всього зобов'язань	148

Джерело: Report of the Working Party of The accession of Ukraine. Part II — Schedule of Specific Commitments in Services. List of Article II MFN Exemptions. WT/ACC/UKR/152/Add.2// www.wto.org

Галузеві зобов'язання України стосуються переважно тих самих секторів, що й зобов'язання країн Балтії та Східної Європи (Латвія, Литва, Естонія, Болгарія, Хорватія). Однак кількість зобов'язань України в цілому більша (див. Таблиця 7).

Таблиця 7. Кількість чинних галузевих зобов'язань щодо торгівлі послугами

Країна	Кількість зобов'язань
Болгарія	67
Хорватія	121
Литва	109
Латвія	115
Естонія	117
Україна	148
Росія	116

Джерело: USAID Analytical Comparable Report of Ukraine's Commitments.

Україна в зобов'язаннях передбачила дію кількох винятків, деякі з них були чинними лише протягом перших п'яти років членства України в СОТ:

- Нотаріальні послуги: тільки громадяни України мають право надання таких послуг.
- Поштові та кур'єрські послуги: вимога виконання законодавства про гарантії надання універсальних послуг.

- Послуги з розповсюдження: іноземна частка у власності компанії в галузях оптової торгівлі пресою, книгами обмежена на рівні 30-ти% упродовж 5-ти років після вступу до СОТ.
- Освіта: тільки громадянин України може бути директором закладу освіти.
- Страхування: іноземні страхові компанії отримали можливість надавати страхові послуги через філії тільки через 5 років після вступу до СОТ.
- Послуги з охорони здоров'я: для надання таких послуг суб'єкт повинен відповідати кваліфікаційним професійним вимогам відповідно до законодавства України.
- Послуги інформаційних агентств: обсяг іноземних інвестицій не може перевищувати 35-ти%.

Після вступу до СОТ Україна зобов'язалась допускати іноземні банки на український ринок, у тому числі, через створення філій. На виконання цих зобов'язань Україна прийняла зміни до законодавства, що допускають створення філій іноземних банків із країн, що виконують вимоги Базельських критеріїв банківського нагляду, входять до Міжнародної групи з боротьби з фінансовими злочинами (ФАТФ) та підписали угоду з НБУ про співпрацю у сфері банківського нагляду. На сьогодні це, зокрема, банки Білорусі, Вірменії, Грузії, Кіпру, Киргизії, КНР, Латвії, Литви, Люксембургу, Польщі, Російської Федерації, Туреччини, Угорщини та Швеції.

Крім того, філії іноземних банків повинні відповідати вимогам, встановленим НБУ, мати добре фінансове становище, а філія повинна мати капітал у розмірі 10 млн. євро. На філії іноземних банків не поширюється українська система гарантування вкладів.

Україна взяла на себе також додаткові зобов'язання в таких секторах:

- Морські перевезення: Україна надає доступ іноземним постачальникам до певних видів портових послуг: лоцманський супровід, збір сміття, буксирування, навігаційна допомога, постачання продовольства, палива, води, терміновий ремонт тощо. Також дозволено засновувати компанії з ціллю надавати

послуги морського транспорту. Обмеження щодо команд кораблів незв'язані. В окремому додатку до Розкладу вказуються певні умови надання допоміжних послуг морського транспорту. Так, наприклад, каботаж не підпадає під дію Розкладу.

- Трубопровідний транспорт: Україна зобов'язалась надавати послуги трубопровідного транспорту на принципах повної прозорості, відсутності дискримінації, робити всі можливі зусилля, зважаючи на технічні потужності трубопроводів, для якнайповнішого задоволення потреб споживачів.
- Послуги зв'язку: в окремому документі міститься опис правил щодо надання базових телекомунікаційних послуг, які включено до додаткових зобов'язань України. Він підкреслює важливість чесної конкуренції, гарантій взаємоз'єднань між операторами, доступності та прозорості інформації на ринку, функціонування незалежного регулятора, справедливого розподілу радіочастотного ресурсу. При цьому кожна країна-член має право визначати вимоги щодо універсальних телекомунікаційних послуг.

У додатку до Розкладу зазначається, що автомобільний, залізничний, внутрішній водний транспорт та відповідні допоміжні послуги не повністю підпадають під його дію, оскільки країни зобов'язані в першу чергу дотримуватись багатосторонніх угод у цих сферах. Однак мультимодальний транспортний оператор має досить широкі можливості для провадження основної діяльності в Україні відповідно до правил СОТ.

Винятки з режиму найбільшого сприяння складають виробництво та розповсюдження аудіо-, відео-,кіно- та телевізійної продукції; послуги внутрішнього водного, залізничного, автомобільного сполучення; послуги, пов'язані з комп'ютерними системами резервування в повітряному транспорті.

Зобов'язання України також містять винятки, які стосуються всіх секторів. Зокрема, іноземні громадяни та особи без громадянства не мають права набувати у власність землю сільськогосподарського призначення. Доступ до субсидій та інших форм державної підтримки, у тому числі, доступ до фінансових та інших матеріальних ресурсів держави, має надаватися лише громадянам України та/або юридичним особам України.

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

